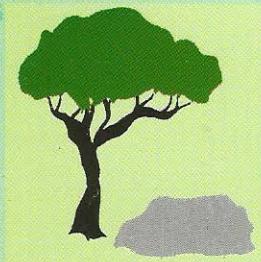

pedra que fala

BOLETÍN INFORMATIVO DA COMUNIDADE DE MONTES DE ATIOS

Número 0
Maio 1997

Os montes son da parroquia

PEDRA QUE FALA

editorial

Serafín Dávila

Dende o comezo da historia, as civilizacións máis avanzadas foron aquelas que souberon aproveitar de xeito intelixente os recursos naturais dos que dispúnhan. Aínda que nas sociedades modernas os avances tecnolóxicos permiten a fabricación de produtos que manteñan a calidade de vida da humanidade, segue sendo a riqueza natural, (a terra, o auga, os animais) a materia prima para a nosa subsistencia.

Na nosa parroquia dispomos, como en boa parte da comunidade galega, dun monte en man común, que ó abeiro das leis que veñen de séculos atrás, permiten que a riqueza forestal sexa aproveitada e disfrutada por tódolos veciños. Folga dicir que boa parte dos ingresos económicos da parroquia proveñen do monte, e con eles fináncianse actividades culturais, deportivas e sociais que redundan no beneficio dos veciños.

Hai anos, como é preciso para o bo funcionamento dos colectivos humanos, creouse unha xunta xestora dos montes comunais. Foi un fito histórico que lle permitiu ós veciños da parroquia de Atios ter, de xeito racional, poder de decisión e control sobre o seu monte, sobre unha das súas fontes de riqueza, cecais das más importantes.

Agora nace outro órgano que axudará ó mellor coñecemento do noso monte e do que por el se está a traballar. Neste caso é un órgano de información que toma o seu nome

dunha coñecida parte do monte de Atios chamada "Pedra que Fala".

Porque precisamente, na sociedade da información na que estamos inmersos, o descoñecemento do que se está a facer realmente é un sinal de atraso e só favorece a confusión e a ignorancia, da que moitos se aproveitan para servir a intereses moi alonxados do ben común.

Esta xunta de montes, elexida democraticamente entre os comuneiros, e que cederá a responsabilidade a quen de novo conte coa confianza dos mesmos; quere editar un boletín de información que permita ós veciños sabe-lo que se está realizando na xestión económica e forestal do noso monte.

Hai moitas cousas sobre as que informar e outras moitas que son demandadas polos veciños de Atios: cortas realizadas, investimentos feitos no monte, o litixio pola titularidade das canteiras, etc... son algúns dos temas sobre os cales os veciños piden información e ós que as opinións malintencionadas están terxiversando para enfrentar a unha parroquia xa de por si conflictiva.

Saudamos ós veciños da parroquia de Atios dende esta "Pedra que fala" para dicírllles que tamén é capaz de escoitar e que está ó servicio do interese público, non privado nin partidista, tendo sempre en conta que a información é poder -e a ignorancia voluntaria o más perigoso dos defectos humanos.

SUMARIO

* PEDRA QUE FALA
editorial

*Elaboración do Plan de Ordenación do Monte Veciñal da parroquia de Atios

* Aproximación histórica ós montes de Atios:
Breves referencias documentais

*Situación do contencioso para a clasificación dos montes veciñais en man común de Atios

*Montes altos e baixos

ELABORACIÓN DO PLAN DE ORDENACIÓN DA PARROQUIA DE ATIOS

Ó longo do ano 1994 a cuadrilla de traballadores do monte vecinal da parroquia de Atios, xunto a un equipo de técnicos forestais, realizaron un inventario das existencias madeirables en toda a extensión do monte en man común da parroquia. Por medio de sucesivos recorridos dos montes e dos camiños internos do monte, preparouse un plan de deslinde coa distribución das distintas masas forestais según a idade, diámetro e clase de árbore.

Á vista destes datos, deseñouse un método de inventariado por medio de parcelas de mostreiro repartidas por toda a superficie, e mediuse con precisión a madeira contida en pé no seu interior.

Desta forma, púidose facer unha estimación aproximada da contía deste producto en calquera zona do monte e dos crecementos previsibles nun prazo breve de tempo. Simultaneamente levouse a cabo un estudio completo das características naturais do monte: climatoloxía, rocha nai, solos, relevo, fauna, vexetación, produtividade, etc..., que tamén vai

recolle-los usos tradicionais actuais do monte, os costumes locais, os aspectos legais, a situación administrativa e, en especial, a evolución histórica nestes derradeiros anos, con mención a aqueles acontecimentos de maior importancia.

Unha vez elaborada esta primeira fase, procesáronse tódolos datos de campo obtidos, calculáronse as existencias e crecementos totais para cada unidade de superficie definida, e procedeuse á redacción da primeira parte do **Plan de Ordenación** -denominada **Inventario**.

A segunda fase da ordenación iniciouse coa análise da información aportada no **Inventario** por parte do equipo consultor de técnicos forestais. Como resultado desta tarea estableceuse un modelo provisional de funcionamento e xestión do monte para o futuro, onde se perfilaron os fundamentos e fins que orientarían ó actual **Plan de Ordenación**.

Acto seguido, expúxolleste premodelo ós membros da xunta rectora de montes, contrastándose as súas opinións coas do equipo técnico,

para fixar de xeito definitivo os obxetivos da ordenación, a designación da función social de cada zona, a elección da especie, o procedemento de explotación e o modelo básico de selvicultura previsto.

Cos principios básicos xa determinados, iniciouse a redacción da segunda parte do **Plan de Ordenación** -denominada **Planificación**. Esta parte final describe o destino asegurado para cada zona do monte, e nela explícanse dossaladamente os cuidados selvícolas a desenrolar, o ano de corta establecido, a especie elexida para o seguinte ciclo productivo e os tratamentos selvícolas que corresponde aplicar a cada zona. Tamén se planifica a construcción e mellora de camiños forestais, de cortafogos estratéxicos e de outro tipo de infraestructuras.

Co paso do tempo, se se seguén as instruccions servidas no **Plan** para conseguir un monte ordenado, poderase dicir que o futuro do monte está case determinado, especialmente no que se refere ós primeiros dez anos de aplicación: aquí descríbese con detalle o programa de traballos a realizar. Tamén se dispón no **Plan de Ordenación** dunha descripción aproximada da evolución do monte nun período de tempo moi amplio: en xeral superior ós cen anos.

Cada dez anos o **Plan de Ordenación** será revisado para axustalo ó novo estatus do monte, podéndose contrasta-lo modelo teórico deseñado anos atrás coa evolución real experimentada nese período de tempo. A partires dos resultados deste período realizarase un novo programa de actuacións que guiará á comunidade de veciños na xestión do monte, sempre encamiñados á consecución dun aproveitamento forestal sostido e equilibrado.

APROXIMACIÓN HISTÓRICA OS MONTES DE ATIOS: breves referencias documentais

Angel Bravo Portela

No andar dos anos tentei escudriñar a riqueza que gardan as pequenas cousas; e así, o traballo que como técnico me encargou no seu momento a Comunidade Veciñal de Atios permitíume, non só desenvolver a miña actividad profesional cotidiá, senón tamén descubrir os pequenos detalles que, no entorno inmediato, constitúen a nosa cultura. Lembrarei, pois, a miña sorpresa ó atoparme no estudo xa concluído cun topónimo fantástico: PEDRA QUE FALA, paraxe que da nome a un dos montes da parroquia, e ó mesmo tempo serve de acertada denominación ó voceiro que a Xunta Rectora da Comunidade Veciñal leva adiante nesta interesante iniciativa.

Como desinteresada contribución pídeseme unha colaboración, á que tentarei dar -no meu entender- cumplida resposta: aínda que non é doado o cometido, xa que o falar non é unha cualidade mineral, e ademais ¡se as pedras falan!... non respondo eu de que todo o que nos contaran fora *cantar de cegos*, pero... xa postos, se lle pedimos que falen por que non

lle imos pedir tamén que vexan.

Antes de metérmonos na cuestión dos montes de Atios e a súa historia, sobor da cal faremos únicamente unha lixeira aproximación documental susceptible de ampliar por calqueira interesado que visite os arquivos históricos, por outra parte tan pouco frecuentados, debemos expoñer unha serie de aspectos xerais.

En primeiro lugar cumpre suillar a importante presencia dos montes veciñais na historia agraria de Galicia, consecuencia da súa interdependencia coas prácticas agrícolas tradicionais, e que se convierte -referíndonos a un país como o noso cunha fonda tradición agraria-, por tanto, nunha presencia non só no agrarismo senón, en xeral, na historia e realidade galega.

Ó longo da historia os montes veciñais manteñen características que apenas se verán alteradas: aproveitamentos tradicionais mediante pastoreo, estivadas, roza do mato para estrume, etc., que manteñen, século tras século, a súa particu-

laridade consuetudinaria adaptada ás circunstancias existentes en cada momento (por exemplo o réxime foral na Idade Media), e que dun xeito desigual permanecen na actualidade; nembargantes, nos últimos cento cincuenta anos -cunha celeridade inusitada con respecto ó período anterior- prodúcense acontecementos nos que a propiedade veciñal é protagonista, permanentemente sometida ó custionamento da súa na-tureza "veciñal".

Será a este período da historia contemporánea ó que faremos especial referencia nas vindeiras ocasións, aínda que documentos puntuais permitan remontarnos a tempos anteriores.

Falar de "montes veciñais" significa referímonos ó **vecindario**, é dicir, a un xeito determinado de agrupación poboacional inmersa nunha distribución territorial determinada.

A parroquia constitúe a entidade á que os montes veciñais se asignan de maneira preferente, por razóns obvias, aínda que non

poida afirmarse dun xeito exclusivo. Polo tanto, debemos entender que os montes veciñais e as entidades que constitúen o entramado poboacional percorren camiños historicamente parellos, e ó falar de montes veciñais debémonos referir á organización territorial nos distintos períodos da nosa historia.

As demarcacións parroquiais, moi anteriores na súa existencia ós actuais Concellos, nos retrotraen na súa orixe a situacións pouco claras e non suficientemente estudiadas. Existen opinións de investigadores que establecen un fío conductor das entidades parroquiais coas "vilas" romanas, e incluso antes, cos "castros". Non estando suficientemente probadas tales aseveracións, máis ben dubidas, debemos decatarnos que a distribución poboacional e a organización territorial que adopta son consecuencia do medio físico e das circunstancias históricas que paulatinamente evolucionan a partir de axentes esternos/internos (ámbolos dous aspectos, físico e histórico, son comuns coa rexión norte de Portugal, presentando na actualidade características semellantes no eido que estudamos).

Aínda que poida parecer ousada a pretensión de remontarnos ós primeiros vestixios de poboamento, e desde logo difficilmente identifiable coa actual singularidade "veciñal", recuaremos, nun exercicio de atrevemento, ó que constituiría o estado inicial do aproveitamento humano dos montes, co ánimo de ilustrar na medida do posible a temática a que nos referimos, pero suliñando de novo a súa escasa relación espacial coa actual caracterización veciñal. Estes aproveitamentos iniciais nos levan ós primeiros asentamentos, dos que existen unha boa representación no Val da Lou-

riña, xa que nas Gándaras de Budiño existen restos arqueolóxicos de notable importancia.

A paisaxe do habitat onde estes "avós primixenios" do actual vecindario desenvolvían a súa vida estaría dominada polo terreo "inculto" onde o cultivado reduciríase a aquelas zonas más fértiles, con auga e proximidade ós asentamentos. Os coñecementos que se teñen daqueles tempos non permiten debuxar con exactitude a práctica que sería habitual, pero é de supoñer que o aproveitamento do monte se fixese a base de froitos silvestres, caza e elementos diversos: combustibles (madeira para o lume), minerais e vexetais para

aperos, ferramentas e construción; aproveitamentos que -noutro contexto e salvando as distancias- manteñen aínda hoxe a súa vixencia.

Non está no meu ánimo profundizar nestas cuestións, para as cales fáltanme méritos, habendo estudos e estudiosos dabondo que -mediante investigacións rigorosas- tentan alumear os períodos más escuros da nosa historia. En vindeiras ocasións achegarémonos a períodos más próximos no tempo, con documentación escrita procedente dos fondos de diversos arquivos, que nos axudan a despexar a -ás veces- intrincada historia da propiedade veciñal.

'Falar de "montes veciñais" significa referírmonos ó vecindario, é dicir, a un xeito determinado de agrupación poboacional inmersa nunha distribución territorial determinada.'

SITUACIÓN DO CONTENCIOSO PARA A CLASIFICACIÓN dos montes veciñais en man común de Atios

Cálixto Escariz

Agradecer, en primeiro lugar, a oportunidade brindada pola Comunidade de montes de Atios para participar na súa recente nacida revista, que pretende ser canle de expresión e concienciación dos veciños da parroquia de Atios da valía e importancia histórica e actual dos seus montes veciñais en man común.

Salientar, igualmente, a iniciativa da Comunidade de montes como brillante e ilusionante intento de difusión dunha cultura vencellada ó forestal e ó colectivo que pretende aunar ó redor do concepto forestal a agrupacións de veciños que, pese a ser tradicionais e encontrarse fortemente presentes na nosa sociedade, non atoparon a cobertura legal necesaria.

Indícaseme pola comunidade de montes de Atios a proposta de que o meu breve texto sirva sinxelamente para ilustra-la situación do "contencioso" ou, máis simplemente, a situación xurídica dos montes de Atios en canto á súa clasificación.

Sen entrar en grandes prole-

gómenos -tempo e situacións más oportunas haberá para unha maior, más extensa e profunda exposición-, non hei pasar por alto a destaca-la importancia do "autor" e letrado que dirixiu a tramitación do expediente clasificatorio que nos ocupa, tanto na vía administrativa como no procedemento xudicial, así Jerónimo Escariz.

Introducido o asunto, cómpre analizar sinxelamente alomenos dous aspectos fundamentais:

a) Situación do procedemento xudicial.

O expediente de clasificación

dos montes de Atios trámitouse xuntamente co de clasificación das demais parroquias do concello do Porriño. Sen dúbida ningunha, o retraso considerable na clasificación destes montes respecto dos doutros termos municipais obedeceu ós enormes intereses económicos que sobre os montes do Porriño e, máis en concreto sobre os montes de Atios, pesan e que a ninguén se lle escapa.

Tardío no tempo, o expediente de clasificación dos montes de Atios ve a súa resolución definitiva -non sen enormes dilacións que foron oportunamente denunciadas cuns contidos ou fallos nos que se

'Sen dúbida ningunha, o retraso considerable na clasificación destes montes respecto dos doutros termos municipais obedeceu aos enormes intereses económicos que sobre os montes do Porriño, e máis en concreto sobre os montes de Atios, pesan e que a ninguén se lle escapan.,'

tenta conxugar pola Administración motivos de legalidade con motivos de oportunidade, e neste sentido proponse unha clasificación "prudente ou suficiente" de montes que non supoña merma irreparable ou irrecuperable do patrimonio e interese municipal. Xustifica a Administración que falle as súas afirmacións nunha legalidade curiosa e complexa, alonxada do propio mundo e natureza dos bens que nos ocupan.

Para os máis amigos dos datos, indicar que o expediente de clasificación dos montes de Atios se inicia en data 10 de maio de 1982 a teor do inserido no B.O.P. nº 105, expediente que a pesar do tempo transcurrido non viu firmeza.

A sentencia da Sala do Contencioso-administrativo do Tribunal Superior de Xustiza de A Coruña, estimativa en parte, non supón alteración substancial nas bases ou razoamentos do xulgador e non satisface suficientemente as expectativas, intereses e pretensiones das comunidades de montes reclamantes.

O retraso considerable na resolución do asunto pola Sala do Contencioso-administrativo do Tribunal Supremo, perante o cal o Concello e comunidades de mon-

tes interpuxeron recurso de apelación, e a natureza deste recurso - vixente á data de interposición - xeraron unha situación transitoria difícilmente soportable e admisible. Neste sentido, pola Comunidade de montes de Atios tentouse por tódalas vías legais possibles a aceleración da resolución, da que convén sanlonta-las sucesivas reclamacións perante o Defensor do Pobo, quen abriu as correspondentes dilixencias de averiguación.

b) Consecuencias que se derivan desta función.

A dilación no tempo da clasificación do monte xerou unha situación de inseguridade na súa titularidade que, agravada pola falta de certeza de parte do perímetro do monte e de identificación do mesmo, foi caldo de cultivo de "sinvergüenzas" que, con apariencia de derecho en vellos documentos ou ben pola súa simple iniciativa, documentaron como de propiedade privada, parcelas de aproveitamento e disfrute colectivo dos veciños da parroquia.

Dende a Comunidade de montes interesouse a colaboración dos funcionarios e fedatarios públicos na preventión e represión destas conductas, apostando recentemente por medidas de carácter disciplinario fronte a quien aproveitando a súa condición de comuneiros prevalecense doseu coñecemento da situación e realidade do monte para "apropiarse" de certos bens colectivos. A cobertura da suspensión da condición proposta nace do incumprimento das obrigas así como da esixencia de adoptar medidas tendentes á defensa da propiedade colectiva.

'A dilación no tempo da clasificación xerou unha situación aproveitada por "sinverguenzas" que se apropiaron de terreos da parroquia'

DEFENDE O MONTE

COMUNIDADE VECIÑAL DE MONTES EN MAN COMÚN DA PARROQUIA DE ATIOS

MONTES ALTOS E BAIXOS

Pedro Pereira

Ultimamente un grupo de veciños desta Parroquia, de cuxo nome non queremos lembrarnos e defendendo non sabemos que intereses, sacou a relocir a denominación de "MONTES ALTOS E MONTES BAIXOS". Para non crear confusión entre os veciños esta Comunidade de Montes quere aclarar:

A propiedade comunal da parroquia de Atios está constituida polos seguintes montes:

PEDRA QUE FALA . Que figuraba co número 498 no Catálogo de Montes de Utilidade Pública cunha extensión de 197 ha.

CEROLA FARO E OTROS de 19 ha. figurando no C.M.U.P. co número 492.

CARRASCAL E LAXEDO. Monte incluido no C.M.U.P. co número 490 onde se lle asignaba unha superficie de 68 ha. áinda que a súa extensión real é de 304 ha. Ámbolos dous montes foron incluidos no citado catálogo a principios de século. Con posterioridade á guerra civil foron inscritos no Rexistro da Propiedade de Tui

como bens propios do Concello do PORRIÑO cos números 6605 e 6602 do tomo 443, libro 66, sendo incluidos no inventario de bens patrimoniais do Concello, nos termos e superficies que aparecían no Catalógo de Montes de Utilidade Pública.

O 28 de Xaneiro do ano 1.942 o Concello do PORRIÑO toma o acordo de incluir 450 ha. do monte PEDRA QUE FALA (número 498 do C.M.U.P.) no consorcio suscrito co Patrimonio Forestal do Estado, segundo as bases aprobadas pola Diputación Provincial o 21 de Novembro de 1.940.

O monte CEROLA, FARO E OUTROS tamén foi incluido no consorcio coa mesma data cunha extensión de 216 ha. e adxudícallo na súa totalidade a Parroquia de Budiño, áinda que na investigación previa á clasificación do monte maniféstase que unha parte deste monte, contigua a Pedra que Fala, pertence á Parroquia de Atios.

En canto ó monte Carrascal e Laxedo non se incluíu no consorcio co Patrimonio Forestal do Estado.

O 13 de Xaneiro do ano 1.987, a Xunta Clasificadora clasificou como Monte Veciñal en Man Común, de pertenza á Parroquia de Atios, o monte Pedra que Fala, cunha extensión de 197 ha. que é a parte que considerou como "dedicación forestal" deste monte, onde se apreciaba unha extensión de 217 ha. ó comezo dós trámites de clasificación. Deixando de clasificar 20 ha. distribuidas en tres parcelas, por consideralas de "dedicación mineira", que foron clasificadas a favor da Parroquia polo Tribunal Superior de Xusticia de Galicia.

Do monte CARRASCAL E LAXEDO únicamente se clasificou a favor dos veciños 135 ha., xa que as demais non foron consideradas de dedicación forestal .

De tódalas formas esta Comunidade considera como parroquiais a totalidade dos tres montes, así como aqueles outros que non foron tratados polo Xurado de Montes. Como son AS GANDARAS, CATABOI, MONTE de RAPE, MONTE do ROXO, e tódalas parcelas comunais, que existen dentro do perímetro parroquial, polo que o termo de MONTES "ALTOS E BAIXOS" non existe nesta Xunta Rectora, que é a única administradora dos montes parroquiais, e non permitirá ningunha actuación, por parte de ningunha persoa nin entidade, nestas propiedades veciñais.

'A denominación de "montes altos e baixos" non é válida para a Xunta Rectora dos montes de Atios'